

Kogutowicz Manó (1851–1908)

Geográfus, térképész, tanár, a hazai térképészet megalapítója. A morvaországi Seelowitzban (ma Židlochovice), egy császári és királyi adóhivatali altiszt apa és katolikus anya fiaként. (Az apa valószínűleg részt vett a császári csapatok őrmestereként az 1848/49-i itáliai és magyarországi hadműveletekben. A harcokban meg is sebesült.) Apja 12 éves katonai múltjára való tekintettel az Emanuel névre anyakönyvezett ifjú 1859-ben felvételt nyert a Prerau (Přerov) helységben lévő alsófokú, majd 1863-ban a Kuttensburgban (Kutná Hora) található közép fokú katonai nevelőintézetbe. 1867–69-ben Olmützben (Olomuc) gyalogos iskolaszázadban, illetve Tullnban egy utász században műszaki vonalon tanult tovább. 1869-ben került a híres bécsi Katonai Műszaki Főiskolára, ahol magas színvonalú térképészképzés folyt. Az ifjú már ekkor kitűnt tisztársai közül ezirányú tehetségével. 1873-ban fiatal hadnagyként Olmützbe került csapatszolgálatra. Zavaros katonaevek következtek, adósságba keveredett, dezertált, majd feladta magát. 1875-ben börtönbüntetésre ítélték, ahonnan két év múlva szabadulva, lefokozva, közkatonaként folytatta katonai pályáját, majd hamarosan leszerelt. 1878-ban Bécsbe került. 1881-ben itt megismerkedett későbbi feleségével (1884-ben házasodtak össze) az – ekkor még csak 16 éves – Kapeller Rózával, egy zongorakészítő lányával. A fiatalok a haragvó apa elől Sopronba szöktek, ahol Kogutowicz biztos állást kapott. A neves Lähne Intézetben taníthatott. Ekkor vette fel a Manó nevet, amely az Emanuel magyarosított formája volt. Munkakapcsolatba került Jausz Györggyel (ld. ott), közös munkáikra (pl. Sopron vármegye térképe) felfigyeltek Budapesten, a kultuszminisztériumban. Kogutowicz 1884 utáni térképeinek már Gönczy Pál, geográfus államtitkár a támogatója, szerkesztője, és Thirring Gusztáv földrajztudós az ismertetője. Kogutowicz a budapesti Posner Intézet munkatársa lett, a könyvkiadó kis térképészeti osztályán. 1884–90-ig 30 megyetérkép készült el, fal- és kézitérkép kiadásban egyaránt. Kogutowicz már 1883 óta tervezte önálló intézet alapítását. Ebben segítségére volt, hogy az 1885. évi Országos Történelmi Kongresszus határozatban szorgalmazta magyar nyelvű atlaszok és térképek készítését. Ez végül is akkor sikerült, amikor egyrészt Kogutowicz a Magyar Földrajzi Társaság rendes tagja lett, másrészt elnyerte a történész Márki Sándor támogatását is. 1890-ben Csáky Albin kultuszminiszter és Gönczy Pál államtitkár támogatásával létrejött a Hölzel és Társa Magyar Földrajzi Intézet, egy bécsi cég társas vállalkozásaként. A Társa: Kogutowicz Manó, aki Hölzel halálát követően 1895-ben önállósította magát. Haláláig vezette intézetét. Itt a földrajziakkal párhuzamosan folyt a történelmi falitérképek kiadása is, olyan kiváló történész szaktekintélyekkel, mint Acsády Ignác, Csánki Dezső, Marczali Henrik, Márki Sándor és Pauler Gyula. Az intézet termékei a millenniumi kiállításon számos elismerést értek el, Kogutowiczot kitüntették, ahogy az 1900. évi párizsi világkiállításon is aranyérmet nyertek. 1901-ben – anyagi nehézségei miatt, az új miniszter Wlassics Gyula nem támogatta – átalakította intézetét részvénytársasággá, Magyar Földrajzi Intézet Rt. néven. Utolsó éveit súlyos betegségben és komoly elismerések jegyében telte el. Farkasréten díszsírhelyet kapott a fővárostól.

Munkái:

- Tíz térkép a hazai történelem tanításához. A gimnáziumok és reáliskolák III. és IV., a polgári iskolák III. osztálya számára. Tervezték: Acsády Ignác, Bartos József, Brózik Károly, Cherven Flóris, Csánki Dezső, Kogutowicz Manó, Kőrösi Albin, Marczali Henrik, Márki Sándor, Pauler Gyula. Budapest, 1895.

- Történelmi Iskolai Atlasz I-III. füzet. Budapest, 1897. 24 páros térképlap, 44 térkép Tervezték: Acsády Ignác, Brózik Károly, Cherven Flóris, Csánki Dezső, Goldziher Ignác, Marczali Henrik, Márki Sándor, Pauler Gyula.

- Kogutowicz Teljes Atlasza. Ötödik bővített és átdolgozott kiadás. Magyar Földrajzi Intézet Rt., Budapest, 1912.

(Magyarország Mátyás király halálakor, 1490-ben) Irodalom:

- Márki Sándor: Magyarország új fali térképe. Országos Középiskolai

Tanáregyesületi Közlöny, 1891-1892. 473. l.

- Történelmi iskolai atlasz I-III. füzet. Földrajzi Közlemények, Ismertetés. 1899. 233-235. l.
- Márki Sándor: Történelmi falitérképeink. Ismertetés. Földrajzi Közlemények, 1901. 183-198. l.
- Balla György: Kogutowicz Manó. Geodézia és Kartográfia, 1969. 1. sz. 53-54. l.
- Kisari Balla György: Kogutowicz Manó térképei. Budapest, 1995.
- Somogyi Sándor: Kisari Balla György: Kogutowicz Manó térképei. Földrajzi Közlemények, 1997. 1-2. sz. 124-125. l.
- Kogutowicz Manó élete és munkássága. OFI-OPKM, Budapest, 2008.
- Mosoni László – Nádasi András: Kogutowicz Manó és Kogutowicz Károly földrajzi és történelmi atlaszai, térképei és glóbuszai. Könyv és Nevelés, 2008. 3. sz.
- Márton Mátyás - Verebiné Fehér Katalin: Kogutowicz Manó emlékülés az Akadémián. Földrajzi Közlemények, 2008. 4. sz. 509. l.
- Kisari Balla György: Kogutowicz Manó emlékezete. Földrajzi Közlemények, 2008. 4. sz. 495-497. l.

http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTwwba77e9Wtu7w-pFZ2Plb2z9fJOZ8cYuRhVo_vKG4HmuMLly

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/56/Hungary_1490.jpg/300px-Hungary_1490.jpg